

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

TRANSFORMATION OF THE HUMAN RIGHTS FUNCTION OF THE JUDICIARY DURING JUDICIAL REFORM IN UKRAINE

Чорна С.З., суддя

Сихівський районний суд міста Львова

Стаття присвячена дослідженню трансформації правозахисної функції судової влади у процесі проведення сучасної судової реформи в Україні.

Стверджується, що майже кожна судова реформа приносила певні позитивні зміни в діяльність судової гілки влади. Проте автор вказує і на недоліки, що супроводжують процес утілення судово-правової реформи. Адже деякі нововведення через певну хаотичність і непродуманість призводять до дестабілізації судової системи.

У статті зазначено, що стабільність судової влади та її незалежність тісно взаємопов'язані. Довіра громадян до судової влади може зростати лише в умовах стабільної конституційної та законодавчої бази, адже через постійні зміни законодавства у сфері судочинства з мотивів політичної доцільності виникають гострі соціальні проблеми у зв'язку з неможливістю захистити свої права та законні інтереси в судовому порядку.

Доводиться, що основним завданням конституційної реформи судової влади в нашій державі повинно стати вдосконалення національної правової системи в напрямі підвищення правозахисного потенціалу судової влади в Україні.

Автор констатує відсутність у вітчизняній системі права цілісної групи норм та інститутів, що формували б відокремлену галузь права та комплексно регулювали функціонування судової влади. Зазначено необхідність формування в національній правовій системі самостійної галузі права, що включатиме такі правові інститути: судову владу та суд як орган державної влади, наділений виключною функцією здійснення правосуддя в державі; принципи організації та здійснення судочинства; судоустрій держави й організацію судової системи, правовий статус суддів, політику реалізації судової влади у сфері правозахисної функції держави; засади самоорганізації судової влади; судову правотворчість і обґрунтування нормотворчого характеру рішень судів в Україні.

Ключові слова: суд, судова влада, правосуддя, правозахисна функція, судова реформа, судове право.

The article is devoted to the study of the transformation of the human rights function of the judiciary in the course of modern judicial reform in Ukraine.

It is claimed that almost every judicial reform has brought some positive changes in the activities of the judiciary. However, the author points out the shortcomings that accompany the process of implementation of judicial reform. After all, some innovations due to a certain chaos and ill-consideredness leads to destabilization of the judicial system.

The article states that the stability of the judiciary and its independence are closely linked. Citizens' trust in the judiciary can only grow in a stable constitutional and legal framework, as constant changes in legislation for political reasons raise acute social problems due to the inability to protect their rights and legitimate interests in court.

It turns out that the main task of the constitutional reform of the judiciary in our country should be to improve the national legal system in the direction of increasing the human rights potential of the judiciary in Ukraine.

The author states the absence in the domestic system of law of a holistic group of norms and institutions that would form a separate branch of law and comprehensively regulate the functioning of the judiciary. It is necessary to form an independent branch of law in the national legal system, which will include the following legal institutions: the judiciary and the court as a body of state power, endowed with the exclusive function of administering justice in the state; principles of organization and implementation of justice; the judiciary of the state and the organization of the judicial system, the legal status of judges, the policy of the judiciary in the field of human rights functions of the state; principles of self-organization of the judiciary; judicial law-making and substantiation of normative nature of court decisions in Ukraine.

Key words: court, judiciary, justice, human rights function, judicial reform, judicial law.

Вступ. Сучасний розвиток державних інститутів в Україні переконливо доводить, що й на тридцятому році незалежності в нас продовжується активний пошук оптимальної моделі державного механізму. Періодичному реформуванню піддаються всі гілки державної влади. Така тенденція характерна і для судової влади, хоча, здавалося б, дана гілка влади з огляду на специфічність її функцій повинна бути найбільш стабільною.

Постановка завдання. Метою статті є науково-теоретичне дослідження трансформації правозахисної функції судової влади у процесі проведення судової реформи в Україні.

Результати дослідження. Із часу набуття Україною незалежності наша держава перебуває у стані перманентного реформування системи судочинства, унаслідок чого можна виокремити такі етапи:

I етап – з моменту ухвалення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. до ухвалення Конституції України 28 червня 1996 р.;

II етап – 2001 р. – так звана «Мала» судова реформа;

III етап – затвердження Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні, відповідно до європейських стандартів (Указ Президента України № 361/2006 від 10 травня 2006 р.);

IV етап – ухвалення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р.;

V етап – 2014–2015 рр. – ухвалення низки законів, а саме: «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 8 квітня 2014 р. [4]; «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 р. [9]; «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12 лютого 2015 р. [7]; ухвалення Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [11]; ухвалення Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. від 20 травня 2015 р. [10];

VI етап – конституційна реформа у сфері правосуддя 2016 р. [6];

VII етап – ухвалення 16 жовтня 2019 р. Верховною Радою України Закону України № 193–IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» [5], окремі положення якого Конституційний Суд України визнав неконституційними у своєму рішенні від 11 березня 2020 р. [12].

Варто зауважити, що впродовж майже всіх згаданих етапів реформування процесуальне законодавство постійно модернізується шляхом створення таких проце-

суальних механізмів, за яких правозахисна функція судової влади буде виконуватися найбільш ефективно, забезпечувати баланс публічних і приватних інтересів.

Реформа судової влади є досить чутливою проблемою, адже, по-перше, вона проводиться в час безперервного функціонування останньої, діяльності щодо вирішення конфліктів, захисту прав, свобод та інтересів осіб; по-друге, може розглядатися як зазіхання на незалежність судової влади. Вирішення цих проблем учена бачить у методологічному обґрунтуванні проведення реформ, забезпеченні чистоти в розумінні завдань, функцій та відповідності їм статусу органів і посадових осіб державної влади [1, с. 57].

Безперечно, майже кожна судова реформа приносить деякі позитивні зміни в діяльність судової гілки влади. Наприклад, з імплементацією нововведень судової реформи, проведеної на основі внесення змін до Конституції України Законом «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII [6], відбулось реформування системи судоустрою та судочинства.

Серед позитивних законодавчих новел згаданої конституційної реформи у сфері правосуддя можна назвати такі:

- в Україні встановлено трирівневу судову систему (місцеві суди, апеляційні суди та Верховний Суд України) замість чотирирівневої;

- удосконалено склад, структуру, порядок формування та повноваження Верховного Суду України як найвищого суду в системі судоустрою України;

- підвищились вимоги до професійного рівня представників суддівського корпусу;

- удосконалено критерії забезпечення прозорості та відкритості діяльності суддів, а також рівня їхньої відповідальності;

- підвищено ефективність здійснення правосуддя й оптимізовано повноваження судів різних інстанцій;

- посилено гарантії ведення адвокатської діяльності та надання ними правової допомоги у сфері судового захисту прав людини;

- реорганізовано систему виконання судових рішень та підвищено ефективність виконавчого провадження шляхом запровадження механізму функціонування так званої «змішаної» системи органів примусового виконання судових рішень – поруч із державними виконавцями з'явився новий інститут приватних виконавців.

Проте, незважаючи на чималу кількість позитивних змін, необхідно вказати й на недоліки, що супроводжують процес утілення судово-правової реформи. Адже деякі нововведення через певну хаотичність і непродуманість призводять до дестабілізації судової системи. Зокрема, варто пригадати різке загострення ситуації з кадровим забезпеченням судьями, що спостерігалось у 2016 р., коли приблизно дві тисячі суддів звільнилися з посад за власним бажанням через ті чи інші причини (здебільшого – через психологічний тиск, небажання проходити кваліфікаційне оцінювання, виносити на публічний огляд інформацію щодо майнового стану тощо). У зв'язку із цим виникла значна переваженість судів по всій території України, погіршилась якість ухвалених судових рішень, подовжувались терміни розгляду справ, що вплинуло на ефективність здійснення правозахисної функції судової влади.

Ще більше погіршила ситуацію зміна вектора судової реформи в Україні наприкінці 2019 р. Незважаючи на численні застереження вчених правознавців, юристів-практиків, представників громадянського суспільства, дипломатичного корпусу щодо окремих законодавчих положень, що суперечили принципу незалежності суддів, усе ж 16 жовтня 2019 р. Верховна Рада України ухвалила

Закон № 193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» (далі – Закон України № 193-IX) [5].

За запитом Моніторингового комітету Парламентської Асамблеї Ради Європи на початку грудня 2019 р. Венеціанська комісія оприлюднила висновок щодо змін до законодавчих актів, які регулюють статус Верховного Суду й органів суддівського врядування, що був ухвалений на її 121-му пленарному засіданні [2]. У цьому висновку надано оцінку положенням Закону України № 193-IX. Зокрема, Венеціанська комісія звернула увагу на таке:

- «Відразу з набранням чинності Законом № 193 7 листопада 2019 р. всі члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів (далі – ВККС) були звільнені з посад. Це тимчасово припинило все триваюче кваліфікаційне оцінювання суддів, особливо термінове оцінювання суддів першої та другої інстанцій. Таке тимчасове припинення подовжило існування проблеми доступу до судів у цих інстанціях, робота яких безпосередньо стосується громадян» (п. 20);

- «Основна проблема цих змін полягає в тому, що вони виникають надто рано, у середині дуже важливого етапу першого кваліфікаційного оцінювання всіх суддів першої та другої інстанцій. Окрім того факту, що індивідуальні повноваження членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів були припинені ex lege (поза законом) без будь-якого перехідного положення, той факт, що ВККС була розпущена 7 листопада 2019 р., призводить до повної зупинки процедури призначення на посади в судах першої та другої інстанцій, що є прикритим. У цих судах необхідно терміново заповнити понад 2 000 вакансій, деякі з них взагалі не працюють через відсутність суддів. Закон № 193 чинить шкідливий вплив на процес реформи в її критичний момент. Члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів повинні були принаймні отримати можливість продовжувати свою роботу, доки їх не замінять» (п. 25);

- «Сучасний Верховний Суд розпочав роботу лише у грудні 2017 р., після нового конкурсного відбору. Судді, призначені до Верховного Суду, пройшли процес, який було визнано таким, що відповідав європейським стандартам добору суддів, що було позитивним результатом попередніх реформ» (п. 41);

- «Як було зазначено, у пояснювальній записці до Закону № 193 нічого не вказано про обґрунтування різкого зменшення кількості суддів. Ці зміни не передбачають змін ролі Верховного Суду в межах судової системи, які можуть кваліфікуватися як реформа Верховного Суду. Не надано обґрунтування кількості – 100 суддів Верховного Суду, яка, здається, була обрана довільно» (п. 42);

- «<...> зміни, передбачені Законом № 193, неможливо розглядати як загальну реформу, яка могла б обґрунтувати переведення або навіть звільнення суддів проти їхньої волі» (п. 50);

- «<...> Згідно зі ст. 7 Прикінцевих положень, Вища кваліфікаційна комісія суддів матиме повноваження вирішувати питання щодо переведення суддів, які не були обрані для продовження роботи у Верховному Суді, до апеляційного суду. Оскільки проект закону не передбачає альтернативи, то, звичайно, можна зробити висновок, що Вища рада правосуддя може вирішити звільнити цих суддів. Проте критерії, якими, як передбачається, повинна керуватися ВККС під час ухвалення рішення про переведення, не передбачені законом. Це створює загрозу для незалежності судової влади» (п. 56);

- «Єдині критерії відбору, зазначені в Законі № 193, – «професійна компетентність, етика та доброчесність» – не викладені достатньою мірою детально для їх застосування на практиці. Наділяючи Вищу кваліфікаційну комісію суддів (під контролем Вищої ради правосуддя) повноваженнями визначати критерії (як частину процедури) у цих

широких правових рамках, а потім застосовувати ці критерії, п. 7 Прикінцевих положень надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів дуже широкі межі розсуду, що є несумісним із принципом незалежності суддів та незмінюваності суддів. Якщо б дійсно було проведене повторне оцінювання деяких суддів Верховного Суду, для уникнення свавілля принаймні основні критерії оцінювання повинні бути такими самими, як і ті, які вже існують згідно із законодавством» (п. 57);

– «Насамкінець Венеціанська комісія зазначає, що проходження всіма суддями Верховного Суду нової процедури відбору, коли є скарги щодо призначення лише деяких суддів, фактично становитиме другу перевірку, що не є обґрунтованим і, очевидно, не є пропорційним. Якщо дійсно виникли проблеми із застосуванням процедури призначення суддів, рекомендації Громадської ради доброчесності повинні містити достатні вказівки стосовно того, які випадки необхідно переглядати окремо» (п. 62);

– «Нові скорочені строки дисциплінарного провадження не видаються реалістичними. Зокрема, залишення суддям лише трьох днів для підготовки відповіді на звинувачення, очевидно, є занадто коротким терміном. Ці скорочені терміни можуть легко призвести до необґрунтованих рішень через брак часу в суддів, а також брак часу для належної підготовки Вищої ради правосуддя» (п. 65);

– «Нова процедура звільнення члена Вищої ради правосуддя знижує поріг звільнення в такий спосіб, що може призвести до завдання шкоди незалежності цього конституційного органу. Питання стосовно того, чи є ці зміни неконституційними, повинен буде визначати Конституційний Суд» (п. 74);

– «<...> після видалення п. п. 22 та 23 Прикінцевих та перехідних положень Закон № 193 визначає однакову заробітну плату для всіх суддів, а не лише для тих, хто пройшов процедуру повторного призначення відповідно до змін від 2016 р. Різниця в суддівській винагороді між повторно призначеними суддями й іншими суддями дійсно є проблемою. Проте вона має бути вирішена шляхом доопрацювання процедури повторного оцінювання, а не шляхом надання такої самої суддівської винагороди «нереформованим» суддям, особливо тим, хто відмовився брати участь у процедурі та термін перебування яких на посаді повинен бути припинений» (п. 79);

– «<...> Комісія глибоко занепокоєна тим, що Закон може призвести до серйозних змін у складі Верховного Суду після зміни політичної більшості. Верховний Суд усебічно реформувався на основі законодавства, ухваленого попередньою Верховною Радою. Повторення цього після виборів надсилає повідомлення як суддям, так і широкій громадськості, що від волі відповідної більшості в парламенті залежить те, зможуть судді вищого суду залишатися на посаді чи ні. Це є очевидною загрозою для їхньої незалежності та ролі судової влади у світлі ст. 6 Конвенції» (п. 83);

– «Реформа Верховного Суду може і навіть повинна бути здійснена після зменшення в ньому великої кількості накопичених справ. Запровадження фільтрів для доступу до Верховного Суду з метою заміни всебічного перегляду, який він зараз проводить, є дійсно обґрунтованою метою, і її може бути досягнуто після реформування судів першої та другої інстанцій. Основна проблема змін, внесених Законом № 193, – це їхня послідовність» (п. 84).

«Отже, Венеціанська комісія надає такі основні рекомендації:

– основним напрямом реформи повинні бути суди першої та другої інстанцій. Повинні якнайшвидше бути призначені нові судді, які пройшли процедуру повторного оцінювання для того, щоб заповнити велику кількість вакансій. Робота, яку провела Вища рада правосуддя до цього часу, повинна стати основою для цих термінових призначень;

– положення про зменшення кількості суддів Верховного Суду до 100 фактично становить другу перевірку і повинне бути скасовано. Перевірка всіх суддів Верховного Суду в той час, коли існують сумніви в доброчесності декількох із них, є явно непропорційною. Мета зменшення кількості суддів може бути досягнута на більш пізньому етапі після того, як Верховний Суд усуне своє поточне накопичення справ і фільтри доступу стануть ефективними для нових справ. Скорочення чисельності суддів, імовірно, можна досягти шляхом природного скорочення (виходу на пенсію) або добровільного переведення;

– дисциплінарна процедура повинна бути спрощена шляхом зменшення надмірної кількості доступних засобів правового захисту: проти дисциплінарних рішень Вищої ради правосуддя апеляція повинна подаватися безпосередньо до Верховного суду, і більше не до Окружного адміністративного суду міста Києва й апеляційного адміністративного суду; з іншого боку, деякі терміни в дисциплінарному провадженні, скорочені Законом № 193, повинні бути відновлені» (п. 85) [2].

Водночас Венеціанська комісія підкреслила, що стабільність судової системи та її незалежність тісно взаємопов'язані. Довіра громадян до судової влади може зростати лише в умовах стабільної конституційної та законодавчої бази. І таке зауваження видається цілком виправданим, адже через постійні зміни законодавства у сфері судочинства, проведення судово-правових реформ із мотивів політичної доцільності виникають гострі соціальні проблеми у фізичних і юридичних осіб у зв'язку з неможливістю захистити свої права та законні інтереси в судовому порядку.

Згідно з рішенням Пленуму Верховного Суду України від 15 листопада 2019 р. Верховний Суд звернувся до Конституційного Суду України з поданням щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» у редакції Закону України № 193–ІХ [3].

11 березня 2020 р. Конституційний Суд України ухвалив рішення № 4-р/2020 за вказаним конституційним поданням, у якому визнав неконституційними низку положень Закону України № 193–ІХ [12].

Зокрема, за результатами перевірки оспорюваних положень Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України: ч. 1 ст. 37, ч. 1 ст. 94, п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII, зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 р. № 193–ІХ; п. п. 4, 5, 6, 7, 9, 10 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193–ІХ, ч. 3 ст. 24, ст. 28¹, ч. 8 ст. 31, ч. 1 ст. 42, ч. 3 ст. 47, ч. 4 ст. 48 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 р. № 1798–VIII, зі змінами, внесеними Законом № 193–ІХ [12].

На підставі ч. 1 ст. 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» [8] Конституційний Суд України встановив у рішенні порядок його виконання та рекомендував Верховній Раді України невідкладно узгодити положення законодавства України із цим рішенням.

Описана ситуація щодо реформування судової влади свідчить про відсутність у законодавчого органу цілісного й адекватного сприйняття даного інституту. Це може бути пов'язано з відсутністю у вітчизняній системі права цілісної групи норм та інститутів, що формують відокремлену галузь права та комплексно регулюють судову владу. Прикладом такої галузевої відокремленості може слугувати адміністративне право, що регулює організацію і діяль-

ність виконавчої гілки влади. Тому вважаємо, що судова гілка влади потребує формування в національній правовій системі власної галузі права, що актуалізує потребу відродження концепції судового права, яка ґрунтується на уніфікації положень, про такі правові інститути:

– судову владу та суд як орган державної влади, що наділений виключною функцією здійснення правосуддя в державі;

– принципи організації та здійснення судочинства у кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних справах (що дасть можливість інтеграції окремих інститутів і норм процесуальних галузей права);

– судоустрій держави й організацію судової системи, внутрішньосудовий контроль, правовий статус суддів, критерії їхньої незалежності та відповідальності тощо;

– політику реалізації судової влади у сфері правозахисної функції держави; засади самоорганізації судової влади; здійснення суддівського самоврядування;

– доступність правосуддя та судового захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина;

– судову правотворчість і обґрунтування нормотворчого характеру рішень судів в Україні.

Зауважимо, що судове право не повинно поглинати чи підміняти процесуальні галузі права, воно повинно сформуватись і розвиватись паралельно з усіма іншими галузями процесуального права України.

Для формування концептуального бачення конституційного реформування судової влади в напрямі підвищення її правозахисного потенціалу, а також формування концепції галузі судового права насамперед необхідно визначити систему науково-теоретичних, нормативно-правових та праксеологічних положень, що мають загальний засадничий характер і безпосередньо впливають на зміст і форми виконання правозахисної функції судової влади в Україні.

Зокрема, під науково-теоретичними основами варто розуміти сукупність теоретичних знань, положень юридичної науки, своєрідний ґносеологічний фундамент, спираючись на який можна сформулювати об'єктивне та достатнє бачення сутнісних та формальних аспектів здійснення правозахисної функції судової влади.

Нормативно-правові основи – це по суті видима складова частина об'єктивного юридичного права, представлена у вигляді сукупності різнопланових правових норм, відображених у змісті зовнішніх їх носіїв, зазвичай пись-

мових документів – джерел права, що визнаються державою. Правові основи комплексні та різнопланові за своїм призначенням: одні норми закладають основи реформування, розвитку різноманітних процесуальних інститутів зі здійснення правосуддя, інші – є засадою для правильної реалізації процесуальної діяльності судів під час виконання ними завдань судочинства.

Праксеологічні основи – це своєрідні практичні стандарти провадження в конкретних справах, що формуються під час правозастосовної практики. Такі стандарти (принципи, вимоги, правила) стосуються оптимальної організації діяльності судової влади, що інтегрують у собі теоретичні та практичні положення різних наук і наукових концепцій.

Висновки. Основною причиною проведення ґрунтовних конституційних реформ у сфері здійснення правосуддя в розвинутих європейських країнах здебільшого є узгодження національного законодавства з європейськими стандартами з метою підвищення ефективності захисту прав і свобод людини та громадянина. Основним завданням конституційної реформи судової влади в державі повинно стати вдосконалення національної правової системи держави в напрямі підвищення правозахисного потенціалу судової влади в Україні.

Судова гілка влади потребує формування в національній правовій системі України власної галузі права, що актуалізує потребу відродження концепції судового права, яка ґрунтується на уніфікації положень, про такі правові інститути: судову владу та суд як орган державної влади, що наділений виключною функцією здійснення правосуддя в державі; принципи організації та здійснення судочинства у кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних справах (що дасть можливість інтеграції окремих інститутів і норм процесуальних галузей права); судоустрій держави й організацію судової системи, внутрішньосудовий контроль, правовий статус суддів, критерії їхньої незалежності та відповідальності тощо; політику реалізації судової влади у сфері правозахисної функції держави; засади самоорганізації судової влади; здійснення суддівського самоврядування; доступність правосуддя та судового захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина; судову правотворчість і обґрунтування нормотворчого характеру рішень судів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориславська О. Незалежність судової влади як умова існування конституціоналізму. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2015. № 6. С. 57–61.
2. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) щодо змін до законодавчих актів, які регулюють статус Верховного Суду та органів суддівського врядування, прийнято Венеціанською комісією на її 121-му пленарному засіданні (Венеція, 6–7 грудня 2019 р.). URL: <https://www.echr.com.ua/document/visnovok-shhodo-zmin-do-zakonodavchix-aktiv-yaki-regulyuyut-status-verhovnogo-sudu-ta-organiv-suddivskogo-vryaduvannya>.
3. Конституційне подання щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) ч. 1 ст. 37, ч. 1 ст. 94, п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону України від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України від 16 жовтня 2019 р. № 193–IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», п. п. 4, 5, 6, 7, 9, 10 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 16 жовтня 2019 р. № 193–IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», ч. ч. 2, 3, 4 ст. 24, ст. 281, ч. 8 ст. 31, ч. 1 ст. 42, ч. 3 ст. 47, ч. 4 ст. 48 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 15 листопада 2019 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Konstytutsijne_podannia.pdf.
4. Про відновлення довіри до судової влади в Україні : Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1798–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18#Text>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування : Закон України від 16 жовтня 2019 р. № 193–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/193-20#Text>.
6. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>.
7. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12 лютого 2015 р. № 1798–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>.
8. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>.
9. Про очищення влади : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 524–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>.
10. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. : Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>.

11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII, «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 р. № 193–IX, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 р. № 1798–VIII від 11 березня 2020 р. № 4-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-20#Text>.